

STORTINGET

Innst. 76 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Dokument 8:70 S (2019–2020)

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen, Freddy André Øvstegård og Petter Eide om å sikre barn som har vært utsatt for svikt av det offentlige, lik tilgang på erstatninger uavhengig av hvilken kommune de bor i

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen sørge for at det er lik tilgang til erstatning for svikt av det offentlige overfor en person som var barn da svikten skjedde, uavhengig av hvor personen bor i landet, og om nødvendig opprette en nasjonal erstatningsordning eller et nasjonalt regelverk for kommunale ordninger.
2. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om å samordne regelverket for erstatning med reglene for foreldelse i straffeloven, slik at ikke kravene om erstatning blir foreldet før en eventuell straffeforfølgelse.
3. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en helhetlig gjennomgang av offentlige oppreisningsordninger, som i særskilt grad ser på hvilke grupper som ikke er omfattet av ordningene, og vurderer på hvilken måte disse bør innlemmes i eller omfattes av andre ordninger.
4. Stortinget ber regjeringen sørge for at Stortingets rettsferdsvederlagsordning blir bedre kjent, og bedre informert om, som erstatningsordning.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Martin Henriksen, Arve Høiberg og lederen Lene Vågslid, fra Høyre, Ingunn Foss, Peter Frølich og Frida Melvær, fra Fremskrittspartiet, Per-Willy Amundsen og Kjell-Børge Freiberg, fra Senterpartiet, Jan Bøhler og Jenny Klinge, fra Sosialistisk Venstreparti, Petter Eide, og fra Venstre, Solveig Schytz, viser til Dokument 8:70 S (2019–2020) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen, Freddy André Øvstegård og Petter Eide om å sikre barn som har vært utsatt for svikt av det offentlige, lik tilgang på erstatninger uavhengig av hvilken kommune de bor i. Forslagsstillerne viser til at det har vært flere eksempler på at innbyggere som når de var barn ble utsatt for svikt fra det offentlige, ikke får erstatning, eller at erstatningen kan variere svært mye fra kommune til kommune. Noen bor i en kommune hvor det ikke finnes en vederlagsordning, og andre opplever store forskjeller i kravet til å dokumentere tilstrekkelig økonomisk tap for et erstatningskrav. Forslagsstillerne påpeker at det i dag er delvis tilfeldig hvilken erstatningsordning kommuner og fylkeskommuner har, og hva slags type erstatning den utløser. De trekker derfor slutningen at det er stor forskjell rundt i landet når det gjelder hvilke erstatninger den enkelte kan få.

Komiteen viser til at forslagsstillerne mener det er nødvendig med en helhetlig gjennomgang av alle de offentlige oppreisningsordningene, både hva gjelder grupper, men også hvor store erstatninger som utløses,

og om vilkårene – herunder foreldelsesfristene – er ulike. Forslagsstillerne mener at det ikke skal være slik at noen kan få store erstatninger, mens andre ikke får oppreisningserstatning, og at dette heller ikke kan fortsette som en frivillig ordning for kommuner og fylker.

Komiteen viser videre til at forslagsstillerne hevder at for mange er eneste mulighet for en skikkelig erstatning å fremme et krav for kommunen etter alminnelige skadeserstatningsprinsipper. Videre viser de til at da gjelder den generelle foreldelsesfristen i foreldelsesloven på tre år. Videre påpeker forslagsstillerne at mange har vært utsatt for mishandling i barndommen som barnevernet kunne og skulle ha stoppet. Forslagsstillerne viser til at det ofte er en tung mental prosess å klare å ta opp en slik sak, og derfor kan mange vente lenge før de makter å åpne opp om hva som har skjedd. Forslagsstillerne mener derfor at en foreldelsesfrist ikke passer for personer som har vært mishandlet, som ofte har vært traumatiserte, og som kan ha en lang vei å gå for å erkjenne at de har fått varige skader.

Komiteen registrerer at forslagsstillerne mener det er et stort behov for både like rettigheter i kommunale ordninger og å vurdere en nasjonal erstatningsordning spesielt for de sakene som omhandler svikt av barnevernet overfor barn som er utsatt for overgrep og mishandling fra sine nærmeste, og de som har blitt utsatt for mobbing som ikke dekkes av voldsoffererstatningen og de kommunale ordningene.

Komiteen registrerer også at forslagsstillerne hevder det er en svakhet i denne sammenheng at den alminnelige erstatningsordningen forutsetter et økonomisk tap. Forslagsstillerne viser til at dette vil bety at de som på tross av alt de er utsatt for, klarer å få seg en jobb og et godt liv, ikke vil få erstatning selv der det offentlige har sviktet grovt.

Komiteen viser til at forslagsstillerne peker på at Stortingets rettfærdsvederlagsordning er og skal være en siste utvei for de som ikke får oppreisningserstatning andre steder, og er beløpsmessig begrenset til 250 000 kroner. Forslagsstillerne hevder at denne er altfor lite kjent og har hatt en nedgang i antall saker. De mener at det må gjøres et større arbeid for å opplyse om denne ordningen, og at vilkårene også for denne ordningen bør revideres.

Komiteen viser til departementets svarbrev av 10. mars 2020 (vedlagt), der statsråden bemerker at representantforlaget har mye til felles med representantforslag Dokument 8:165 S (2017–2018). Statsråden peker på vedtaket fattet i forbindelse med behandlingen av dette forslaget, der stortinget ba regjeringen ta initiativ overfor KS for å utarbeide en beste praksis-anbefaling for frivillige kommunale og fylkeskommunale erstatningsordninger. Statsråden viser til at dette arbeidet nå er godt i gang, og anbefaler å avvente effekten av de

tiltakene som er satt i gang, før nye vurderes. Videre gir statsråden i brevet enkelte betraktninger om forslagene.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Senterpartiet og Venstre viser til de alminnelige erstatningsreglene som alle kommuner er omfattet av og som gjelder likt for alle i hele landet enten det er privatpersoner eller kommuner. Barn som er utsatt for svikt av det offentlige, har like rettigheter til erstatning fra kommunen etter alminnelig erstatningsrett. Skadeerstatningsloven åpner for å dekke det fulle økonomiske tapet når vilkårene er til stede. Disse medlemmer viser videre til hensynet til kommunalt selvstyre. Kommunene må, ut over hva de er forpliktet til etter de alminnelige erstatningsregler, selv vurdere hvordan de skal prioritere ressursene sine ut fra de lokale forhold. Frivillige ordninger for oppreisning eller erstatning kommer i tillegg til de alminnelige reglene som gjelder for alle. Disse medlemmer mener det må være opp til kommunene og fylkeskommunene selv å opprette supplerende ordninger. Disse medlemmer mener en nasjonal ordning kan utvanne effekten av dagens regler, som skal fungere preventivt og som også har vist seg å ha betydning for den som mottar erstatningen.

Disse medlemmer viser til forslaget om å samordne regelverket for erstatning med regelverket for foreldelse i straffeloven, slik at ikke krav om erstatning blir foreldet før en eventuell strafforfølgelse. Foreldelsesloven har en særskilt bestemmelse for krav på erstatning som settes frem i en straffesak. Selv om kravet er foreldet etter de alminnelige reglene i § 9, gir foreldelsesloven § 11 likevel adgang til å fremsette krav på erstatning, oppreisning og inndragning som springer ut av en straffbar handling, under en straffesak der skyldneren blir funnet skyldig i det forhold som medfører ansvaret. Kravet kan også settes fram ved et sivil søksmål reist innen 1 år etter at fellende dom i straffesaken ble rettskraftig, eller skyldneren vedtar forelegg om forholdet. Hovedbegrunnelsen for bestemmelsen er at det vil virke støtende om en person som dømmes til straff, skal kunne unndra seg erstatningsansvar ved å påberope foreldelse. På denne bakgrunn er disse medlemmer av den oppfatning at hensynet til skadelidte er ivaretatt.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser videre til forslaget om en gjennomgang av statlige oppreisningsordninger. Det fremstår noe uklart hva som ønskes oppnådd med et slikt forslag. Disse medlemmer viser til at rettfærdsvederlagsordningen ble grundig gjennomgått i 2013 av regjeringen Stoltenberg. Spørsmålet om hvorvidt andre særskilte grupper burde innlemmes i ordningen, ble grundig vurdert av Helse- og omsorgsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Justis- og beredskapsde-

partementet. Konklusjonen var at rettferdsvederlagsordningen burde beholdes slik den er, og at det ikke bør opprettes nye tilpassede ordninger for spesielle søkergrupper. En viktig fordel ved ordningen er at det nettopp ikke er noen saklige begrensninger for hva det kan søkes rettferdsvederlag for. Alle som har kommet uheldig ut i sitt møte med det offentlige i forhold til andre på samme tid, kan søke om rettferdsvederlag. Disse medlemmer vil fremheve det som positivt at ordningen er fleksibel, og at hvert enkelt tilfelle vurderes isolert etter sedvane. Den skal fungere som et plaster på såret og er således ikke en del av den alminnelige erstatningsrett som uansett gjelder og som er lovregulert.

Disse medlemmer viser for øvrig til at regjeringen nylig har sendt forslag til ny lov om voldsoffererstatning på høring. Dette er en nasjonal ordning som kommer i tillegg til rettferdsvederlagsordningen. Regjeringen har i forslaget som er sendt på høring, foreslått at når retten har dømt noen til å betale erstatning for nærmere angitte volds- og seksuallovbrudd, skal den voldsutsatte umiddelbart få tilbud om å få utbetalt beløpet av staten. Videre skal skadevolder holdes ansvarlig ved at staten umiddelbart etter at erstatningen er utbetalt, krever å få tilbakebetalt hele beløpet. Forslaget vil gi økte inntekter til staten. Systemet er basert på at det stilles krav om at skadevolder er dømt av retten til å betale erstatning til den voldsutsatte. Er skadevolder død, ukjent, under 15 år eller utilregnelig, foreslås det unntak fra kravet om dom. Disse medlemmer viser videre til at dagens lov ofte oppfattes som urettferdig. En av årsakene er at det er tidspunktet for voldshandlingen, og ikke tidspunktet for dommen, som avgjør hva som er den øvre grensen for hvor mye staten utbetaler i erstatning. Grensen har blitt hevet flere ganger, fra 150 000 kroner i 1986 til 6 mill. kroner i 2012. Regjeringen foreslår nå at den øvre grensen på 6 mill. kroner skal gjelde for alle saker som behandles etter at ny lov trer i kraft. I tillegg foreslår regjeringen at grensen på 6 mill. kroner får virkning for allerede behandlede saker der det foreligger dom og den voldsutsatte er tilkjent høyere erstatning av domstolene enn det staten har utbetalt.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til Dokument 8:165 S (2017–2018) Representantforslag om gjennomgang av offentlige oppreisnings- og erstatningsordninger fra representantene Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold og Innst. 79 S (2018–2019), hvor disse medlemmer støttet forslagene fremmet av Kristelig Folkeparti. Forslagene var som følger:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en helhetlig gjennomgang av offentlige oppreisningsordninger, som i særskilt grad ser på hvilke grupper som ikke er omfattet av ordningene, og vurderer om disse bør innlemmes.»

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en gjennomgang av de ulike kommunale og fylkeskommunale oppreisnings- og erstatningsordningene, for å få oversikt over potensielt problematisk forskjellsbehandling.»

Begrunnelsen da var at det var avdekket stor forskjellsbehandling i de ulike ordningene for oppreisning avhengig av hvor i landet man bor. Videre pekte disse medlemmer på at det er svært uheldig dersom oppreisningsordningene preges av store forskjeller og tilfeldigheter. Vilkårligheten og uretten som følger av dagens system, er dessuten ved flere anledninger påpekt, blant annet fra frivillige organisasjoner og enkeltpersoner.

Disse medlemmer viser til at i NRKs Brennpunkt-dokumentar kommer det tydelig frem at alle partiene i 2017 forpliktet seg til å gjennomgå dagens regelverk. For regjeringen uttalte helseminister Bent Høie seg. For Arbeiderpartiet uttalte nestleder Hadia Tajik seg tydelig.

Disse medlemmer mener på denne bakgrunn at de to forslagene som ble fremmet av Kristelig Folkeparti i Dokument 8:165 S (2017–2018), og som Arbeiderpartiets medlemmer fremmet i Innst. 79 S (2018–2019), fortsatt har gyldighet. Disse medlemmer vil også vise til Innst. 362 S (2018–2019) fra justiskomiteen om Årsrapport for 2018 fra Stortingets utvalg for rettferdsvederlag, hvor Arbeiderpartiet sammen med Sosialistisk Venstreparti fremmet følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at Stortingets rettferdsvederlagsordning blir bedre kjent, og bedre informert om, som erstatningsordning.»

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en helhetlig gjennomgang av rettferdsvederlagsordningen, som i særskilt grad ser på hvilke grupper som ikke er omfattet av ordningen, og vurdere på hvilken måte disse bør innlemmes eller omfattes av andre ordninger.»

Disse medlemmer viser til at disse to forslagene er likelydende med forslag 3 og 4 som fremmes i dette representantforslaget, og vil på den bakgrunn støtte disse to forslagene. I tillegg vil disse medlemmer fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en gjennomgang av de ulike kommunale og fylkeskommunale oppreisnings- og erstatningsordningene for å få oversikt over potensielt problematisk forskjellsbehandling.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre merker seg at Sosialistisk Venstreparti foreslår å be regjeringen sørge for at det er lik tilgang til erstatning for svikt av det offentlige overfor en person som var barn da svikten skjedde, uav-

hengig av hvor personen bor i landet. Disse medlemmer viser til at Stortinget i 2018 ba regjeringen om å ta initiativ overfor KS til å utarbeide en beste praksis-anbefaling for frivillige kommunale og fylkeskommunale erstatningsordninger. Videre understreker disse medlemmer at de alminnelige erstatningsreglene, som alle kommuner omfattes av, gjelder likt for hele landet. Barn som har vært utsatt for svikt av det offentlige, har like rettigheter til erstatning fra kommunene etter alminnelige erstatningsrettslige regler. Dette innebærer at skadeserstatningsloven åpner for å dekke det fulle økonomiske tap som er lidd, såfremt de alminnelige vilkår for erstatning er oppfylt. Videre vil disse medlemmer vise til at erstatningsrettslige regler også kan gi grunnlag for oppreisning, altså slik at det ikke vil være nødvendig å påvise et økonomisk tap. Disse medlemmer er kjent med at KS er i gang med arbeidet i henhold til vedtaket gjort av Stortinget i 2018, og disse medlemmer mener derfor det vil være riktig å avvente KS sitt arbeid og anbefaling før man eventuelt vurderer en endring slik Sosialistisk Venstreparti her foreslår.

Disse medlemmer viser videre til at Sosialistisk Venstreparti foreslår å samordne regelverket for erstatning med reglene for foreldelse i straffeloven, for å forhindre at kravene om erstatning foreldes før en eventuell straffefølgelse. Disse medlemmer merker seg at forslagsstillerne hevder at den alminnelige foreldelsesfristen på tre år gjelder for krav på erstatning, blant annet for skader påført i barndommen. Disse medlemmer understreker at dette ikke medfører rettighet, og viser til at etter foreldelsesloven foreldes krav på skadeserstatning eller oppreisning tre år etter den dag da skadelidte fikk eller burde ha skaffet seg kunnskap om skaden og den ansvarlige. Videre foreldes kravet senest 20 år etter at den skadegjørende handling opphørte, men disse medlemmer understreker at denne absolute foreldelsesfristen ikke gjelder dersom skadelidte var mindreårig eller skaden oppstod etter alvorlig mobbing, seksuelle overgrep eller andre former for mishandling. Disse medlemmer presiserer derfor at reglene ikke avviker betydelig sammenlignet med foreldelsesfrister etter straffeloven. Disse medlemmer viser imidlertid til at en viktig seier for Fremskrittspartiet i regjering var å få fjernet foreldelsesfristen i straffeloven for seksuelle overgrep mot barn. Disse medlemmer ønsker derfor å støtte forslaget om å likestille kravene til foreldelse på dette punkt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet merker seg videre at det foreslås å be regjeringen komme tilbake til Stortinget med en helhetlig gjennomgang av offentlige oppreisningsordninger, som i særskilt grad ser på hvilke grupper som ikke er omfattet av ordningene, og vurdere på hvilken måte disse bør innlemmes i eller omfattes av andre ordnin-

ger. Disse medlemmer viser til at justis- og beredskapsminister Monica Mæland i sitt svarbrev til justiskomiteén, datert 10. mars 2020, presiserer at en fordel med rettferdsvederlagsordningen er at det ikke er saklige avgrensninger for hva det kan søkes rettferdsvederlag om. Disse medlemmer understreker at alle personer som har kommet særlig uheldig ut i sitt møte med det offentlige, og som ikke omfattes av noen annen erstatningsordning, kan søke om rettferdsvederlag. Disse medlemmer viser til at statsråden påpeker at en mindre fleksibel ordning vil medføre økt fare for at tilfeller som burde ha blitt fanget opp, faller utenfor. Disse medlemmer understreker at Fremskrittspartiet i flere år har påpekt at noen grupper faller utenfor ordningen, og derfor har fremmet forslag om regelendringer som retter opp i dette. Disse medlemmer er kjent med at både de såkalte «internatbarna», «kysthospitalbarna» og andre historiske grupper i stor grad faller utenfor og ikke får prøvd sine saker for rettferdsvederlagsordningen. Disse medlemmer mener at dersom statsråden virkelig mener at det ikke finnes begrensninger i rettferdsvederlagsordningen, må dette kommuniseres til sekretariatet for rettferdsordningen. Disse medlemmer understreker at dette vil omfatte svært få mennesker, men har stor betydning for de det gjelder.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet viser videre til at det foreslås å be regjeringen sørge for at Stortingets rettferdsvederlagsordning blir bedre kjent, og bedre informert om. Disse medlemmer merker seg at informasjon om denne ordningen i dag finnes på regjeringens nettsider, samt på Statens sivilrettsforvaltning sine nettsider. Antall søknader har ligget på rundt 400 hvert år. Høsten 2018 gjennomførte Stiftelsen Rettferd en undersøkelse hvor de spurte 1 000 personer om de kjente til ordningen, der kun 7 pst. svarte at de kjente til denne. Disse medlemmer er derfor enige i at det kan være behov for mer informasjon om ordningen, men mener det må være tilstrekkelig at statsråden i brev form ber alle landets kommuner om å påse at informasjon om erstatningsordningen finnes lett tilgjengelig på deres nettsider.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til vedtak nr. 97 (2017–2018) om at Stortinget ber regjeringen ta initiativ overfor KS for å utarbeide en beste praksis-anbefaling for frivillige kommunale og fylkeskommunale erstatningsordninger. Dette medlem mener at dette vedtaket ikke er tilstrekkelig for å sikre lik tilgang til erstatning for svikt av det offentlige, og at det er ingen grunn til å avvente KS sine anbefalinger når det gjelder de forslagene som nå er til behandling.

Dette medlem mener departementets svarbrev til komiteen viser at de setter kommunal frihet over rettighetene til barn som har vært utsatt for forsømmelser eller overgrep under barnevernets omsorg. Dette området er en lovregulert oppgave kommunene har, og bør ikke være gjenstand for kommunal frihet når det gjelder å ivareta barnets beste. Å få erstatning etter overgrep er av livsviktig betydning, og det er ingen saklig grunn til at det skal være ulike ordninger på dette området. Det er et stort behov for like rettigheter i kommunale ordninger.

Dette medlem viser til at Stortingets rettsfordersve-derlagsordning har hatt en nedgang i antall saker, og dessverre er altfor lite kjent. Dette medlem merker seg at departementet likevel mener det er en dårlig løsning å gjøre den bedre kjent. Dette medlem er uenig og mener det bør gjøres et større arbeid for å opplyse om ordningen, og at vilkårene også for denne ordningen bør revideres.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det er lik tilgang til erstatning for svikt av det offentlige overfor en person som var barn da svikten skjedde, uavhengig av hvor personen bor i landet, og om nødvendig opprette en nasjonal erstatningsordning eller et nasjonalt regelverk for kommunale ordninger.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om å samordne regelverket for erstatning med reglene for foreldelse i straffeloven, slik at ikke kravene om erstatning blir foreldet før en eventuell straffefølgelse.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en helhetlig gjennomgang av offentlige oppreisningsordninger, som i særskilt grad ser på hvilke grupper som ikke er omfattet av ordningene, og vurderer på hvilken måte disse bør innlemmes i eller omfattes av andre ordninger.»

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at Stortingets rettsfordersve-derlagsordning blir bedre kjent, og bedre informert om, som erstatningsordning.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om å samordne regelverket for erstatning med reglene for foreldelse i straffeloven, slik at ikke kravene om erstatning blir foreldet før en eventuell straffefølgelse.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en gjennomgang av de ulike kommunale og fylkeskommunale oppreisnings- og erstatningsordningene for å få oversikt over potensielt problematisk forskjellsbehandling.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen sørge for at det er lik tilgang til erstatning for svikt av det offentlige overfor en person som var barn da svikten skjedde, uavhengig av hvor personen bor i landet, og om nødvendig opprette en nasjonal erstatningsordning eller et nasjonalt regelverk for kommunale ordninger.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Komiteens tilråding II fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en helhetlig gjennomgang av offentlige oppreisningsordninger, som i særskilt grad ser på hvilke grupper som ikke er omfattet av ordningene,

og vurderer på hvilken måte disse bør innlemmes i eller omfattes av andre ordninger.

II

Stortinget ber regjeringen sørge for at Stortingets rettferdsvederlagsordning blir bedre kjent, og bedre informert om, som erstatningsordning.

Oslo, i justiskomiteen, den 17. november 2020

Lene Vågslid

leder

Arve Høiberg

ordfører

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Justis- og beredskapsministeren

Stortingets president
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
20/1023 - ÅST

Dato
10.03.2020

Representantforslag dok 8:70 S (2019-2020) - Om å sikre barn lik tilgang på erstatninger uavhengig av hvilken kommune de bor i

Jeg viser til brev 25. februar 2020 der justiskomiteen ber om departementets uttalelse i forbindelse med representantforslag 70 S (2019-2020) fra Karin Andersen, Freddy André Øvstegård og Petter Eide. Representantene ber om at barn som har vært utsatt for svikt av det offentlige, sikres lik tilgang på erstatninger uavhengig av hvilken kommune de bor i.

Innledningsvis bemerker jeg at dette representantforslaget har svært mye til felles med representantforslag 165 S (2017-2018) fra Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold. Jeg viser til tidligere justisminister Tor Mikkjel Waras svar 12. april 2018, som jeg slutter meg til, og til debatten i Stortinget 4. desember 2018. Debatten endte i vedtak nr. 97 (2017-2018) om at *Stortinget ber regjeringen ta initiativ overfor KS for å utarbeide en beste praksis-anbefaling for frivillige kommunale og fylkeskommunale erstatningsordninger*. KS er godt i gang med dette arbeidet. Vi bør avvente effekten av de tiltakene som alt er satt i gang, før nye vurderes. Jeg har likevel noen kommentarer til forslaget fra Andersen, Øvstegård og Eide:

1. Stortinget ber regjeringen sørge for at det er lik tilgang til erstatning for svikt av det offentlige overfor en person som var barn da svikten skjedde, uavhengig av hvor personen bor i landet, og om nødvendig opprette en nasjonal erstatningsordning eller et nasjonalt regelverk for kommunale ordninger.

De alminnelige erstatningsreglene, som alle kommunene omfattes av, gjelder likt for hele landet. Barn som har vært utsatt for svikt av det offentlige, har like rettigheter til erstatning fra kommunen etter alminnelig erstatningsrett. Skadeserstatningsloven åpner for å dekke det fulle økonomiske tapet når vilkårene er til stede. I tillegg kan reglene gi grunnlag for oppreisning. Dette utgangspunktet er sentralt ved vurderingen av forslaget.

Et annet sentralt punkt er at kommunene skal ha frihet og lokalt selvstyre. Vi skal ha toleranse for kommunenes ulikhet på en rekke områder. De må selv få bestemme hvordan de skal prioritere ressursene sine ut fra de lokale forholdene. Frivillige ordninger om oppreisning eller erstatning kommer i tillegg til den alminnelige erstatningsretten og må være opp til kommunene og fylkeskommunene selv å opprette og vurdere innretningen av.

Det er et grunnleggende prinsipp i erstatningsretten at den som gjør feil, bør stå ansvarlig. Dette har både en viktig preventiv virkning og har også vist seg å ha betydning for den som mottar erstatningen. En nasjonal erstatningsordning hvor staten påtar seg ansvaret, vil derfor være uheldig, og kan potensielt utvanne effekten av erstatningen..

2. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om å samordne regelverket for erstatning med reglene for foreldelse i straffeloven, slik at ikke kravene om erstatning blir foreldet før en eventuell straffeforfølgelse.

Representantlovforslaget viser til at den alminnelige foreldelsesfristen på tre år gjelder for krav på erstatning for blant annet skader påført i barndommen. Dette medfører ikke riktighet. Foreldelsesloven ivaretar skadelidtes behov for at krav ikke foreldes før skadelidte har slik kunnskap om skaden, at han eller hun kan gå til søksmål om sitt erstatningskrav. Etter foreldelsesloven § 9 foreldes krav på skadeserstatning eller oppreisning 3 år etter den dag da skadelidte fikk eller burde skaffet seg *nødvendig kunnskap* om skaden og den ansvarlige. I kravet om nødvendig kunnskap ligger blant annet at det kan ta tid for skadelidte å ta innover seg virkningen av for eksempel overgrep begått i barndommen. Kravet foreldes senest 20 år etter at den skadegjørende handling eller annet ansvarsgrunnlag opphørte. Denne absolutte foreldelsesfristen gjelder imidlertid ikke ved personskade dersom skadelidte var mindreårig, og skadevolder (eller noen skadevolder hefter for) kjente eller burde kjenne til at det skadegjørende forholdet kunne medføre fare for liv eller alvorlig helseskade. Bakgrunnen for dette unntaket fra den absolutte foreldelsesfristen var nettopp hensynet til at det kan ta tid før den skadelidte har tilstrekkelig kunnskap om skade som blir påført i barndommen, slik som alvorlig mobbing, seksuelle overgrep og andre former for mishandling, jf. Ot.prp. nr. 38 (2003-2004) s. 26, som viser til begrunnelsen for lovforslaget i Justisdepartementets høringsnotat.

Forslaget peker videre på at foreldelsesfrister ikke passer der det tar lang tid for den skadelidte å erkjenne at en har fått varige skader. Foreldelsesreglene er blant annet begrunnet i at skadelidte skal ha en oppfordring til å klargjøre rettsforholdet. At bevissituasjonen rundt kravet ofte vanskeliggjøres jo lenger tid det går, taler også for å ha foreldelsesregler.

Når det gjelder forslaget om å samordne regelverket for erstatning med regelverket for foreldelse i straffeloven, slik at ikke krav om erstatning blir foreldet før en eventuell strafforfølgelse, viser jeg til at foreldelsesloven har en særskilt bestemmelse for krav på erstatning som settes frem i en straffesak. Selv om kravet er foreldet etter de alminnelige reglene i § 9, gir foreldelsesloven § 11 likevel adgang til å fremsette krav på erstatning, oppreisning og inndragning som springer ut av en straffbar handling, under en straffesak der skyldneren blir funnet skyldig i det forhold som medfører ansvaret. Kravet kan også settes fram ved et sivilt søksmål reist innen 1 år etter at fellende dom i straffesaken ble rettskraftig, eller skyldneren vedtar forelegg om forholdet. Hovedbegrunnelsen for bestemmelsen er at det vil virke støtende om en person som dømmes til straff, skal kunne unndra seg erstatningsansvar ved å påberope foreldelse.

Samlet innebærer disse reglene etter mitt syn at hensynet til den skadelidte er ivaretatt.

3. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en helhetlig gjennomgang av offentlige oppreisningsordninger, som i særskilt grad ser på hvilke grupper som ikke er omfattet av ordningene, og vurderer på hvilken måte disse bør innlemmes i eller omfattes av andre ordninger.

Forslaget er uklart. Hvis Stortinget skal be om en gjennomgang av statlige oppreisningsordninger, bør det komme klart frem hva man ønsker å oppnå. Jeg minner også om at voldoffererstatningsordningen for tiden gjennomgås.

Rettferdsvederlagsordningen ble grundig gjennomgått i 2013 av regjeringen Stoltenberg. Spørsmålet om andre særskilte grupper burde innlemmes i ordningen ble grundig vurdert av Helse- og omsorgsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. Konklusjonen var at rettferdsvederlagsordningen burde beholdes slik den er, og at det ikke burde opprettes nye tilpassede ordninger for særskilte søkergrupper. Jeg ser ingen grunn til å endre denne konklusjonen nå.

Fordelen med rettferdsvederlagsordningen er nettopp at det ikke er noen saklige begrensninger for hva det kan søkes rettferdsvederlag for. Alle personer som har kommet særlig uheldig ut i sitt møte med det offentlige i forhold til andre på samme tid, kan søke om rettferdsvederlag. Sakene avgjøres etter en individuell vurdering av om det er rimelig å tilkjenne vederlag, sett hen til skadens sammenheng med kritikkverdige forhold fra det offentliges side. Ordningen er ikke lovfestet, men tuftet på sedvane. Dersom man ser for seg at en gjennomgang av ordningen skal medføre en

uttømmende regulering av hvilke tilfeller som utløser oppreisning, blir ordningen lite dynamisk. En mindre fleksibel ordning medfører økt fare for at tilfeller som burde blitt fanget opp, faller utenfor.

Rettferdsvederlagsordningen har en subsidiær karakter og er ment å være en siste utvei for å få en økonomisk kompensasjon. Forholdet det søkes vederlag for kan ikke være omfattet av andre erstatnings- eller oppreisningsordninger. Kompensasjonen er bare ment som et plaster på såret, og har ikke som formål å dekke det økonomiske tapet. Vi må unngå at rettferdsvederlagsordningen gjøres til et alternativ til alminnelig erstatningsrett hvor den ansvarlige slipper unna å betale erstatning.

4. Stortinget ber regjeringen sørge for at Stortingets rettferdsvederlagsordning blir bedre kjent, og bedre informert om, som erstatningsordning.

Jeg er mener at informasjonen om Stortingets rettferdsvederlagsordning er god og tilgjengelig for aktuelle søkere. Ordningen er blant annet omtalt på regjeringen sine nettsider. På Statens sivilrettsforvaltning nettsted <https://www.sivilrett.no/> finner man søknadsskjema og annen utfyllende informasjon om søknadsprosessen. Det vil være en dårlig løsning aktivt å markedsføre en subsidiær ordning som Stortingets rettferdsvederlagsordning.

Med vennlig hilsen

Monica Mæland

